ST 104, våren 1991
Markov-prosesser

`-- ekstraoppgaver fra Nils --`

Oppgave 1

La Y være en variabel med utfallsrom de naturlige tall $\{0, 1, 2, \ldots\}$ og sannsynlighetsfordeling $\Pr\{Y = n\} = p_n$. Definer den *genererende funksjon* for Y ved

$$G(z) = G_Y(z) = Ez^Y = \sum_{n=0}^{\infty} \Pr\{Y = n\} z^n = \sum_{n=0}^{\infty} p_n z^n.$$

(a) Beregn $G(z)$ når Y er Poisson-fordelt med parameter λ, dvs. $p_n = e^{-\lambda}\lambda^n/n!$ for $n \geq 0$.
(b) Og finn $G(z)$ når Y er geometrisk fordelt, dvs. $p_n = (1-p)^n p$ for $n \geq 0$.
(c) Tilbake til den generelle definisjonen: Vis at $G(z)$ eksisterer for ihvertfall $-1 < z \leq 1$. Hva er $G(1)$?
(d) Vis at $G'(z) = EYz^{Y-1}$, ihvertfall for $|z| < 1$. Hva blir $G''(z)$, uttrykt som forventning?
(e) Vis at $G'(1) = EY$ og at $G''(1) = EY(Y-1)$. Anvend dette til å finne forventning og varians for Poisson-fordelingen og den geometriske fordeling.
(f) Anta at X og Y er uavhengige variable med genererende funksjoner $G_X(z)$ og $G_Y(z)$. Vis at variabelen $X + Y$ har genererende funksjon

$$G_{X+Y}(z) = G_X(z)\, G_Y(z).$$

(g) Bruk (f) (i kombinasjon med et entydighetsteorem i teorien for potensrekker) til å vise at summer av uavhengige Poisson-variable er Poisson-fordelt.

Oppgave 2

Man definerer den genererende funksjonen til en *vilkårlig* tallfølge $\{a_n : n \geq 0\}$ ved $G(z) = \sum_{n=0}^{\infty} a_n z^n$, altså ikke bare for de som danner sannsynligheter. Spesielt defineres

$$P_{ij}(z) = \sum_{n=0}^{\infty} P_{ij}^{(n)} z^n \quad \text{og} \quad F_{ij}(z) = \sum_{n=0}^{\infty} f_{ij}^{(n)} z^n$$

for Markovkjeder med overgangs-sannsynligheter $P_{ij}^{(n)}$ og førstegangs-sannsynligheter $f_{ij}^{(n)}$. Merk her at $P_{ii}^{(0)} = 1$, $P_{ij}^{(0)} = 0$ når $i \neq j$, mens $f_{ij}^{(0)}$ er definert som 0 for alle i og j.

(a) Vis at

$$P_{ij}^{(n)} = \sum_{k=1}^{n} f_{ij}^{(k)} P_{jj}^{(n-k)}.$$

(b) Vis at $P_{ii}(z) = 1/(1 - F_{ii}(z))$. Hva får du fra dette når z går mot 1 fra venstre?
(c) Vis at $P_{ij}(z) = F_{ij}(z) P_{jj}(z)$ når $i \neq j$. Undersøk igjen hva du får frem ved å la $z \to 1$.

Oppgave 3

Denne oppgaven handler om den såkalte 'dobbelt-forventnings-regelen', som spiller en ikke ubetydelig rolle i statistikk og sannsynlighetsregning. Vi får ofte bruk for den i ST 104.

(a) La (X, Y) ha simultan sannsynlighetsfordeling

$$\Pr\{X = x, Y = y\} = f(x, y), \quad x \in \mathcal{X},\, y \in \mathcal{Y},$$

der utfallsrommene $\mathcal{X}$ og $\mathcal{Y}$ er endelige eller tellbart uendelige. Vis at den betingede fordelingen for X gitt $Y = y$ er $f(x|y) = f(x, y)/f_2(y)$, der $f_2(y) = \sum_x f(x, y)$ er marginalfordelingen for Y.

(b) Se på den betingede forventningen

$$E\{X|Y = y\} = \sum_x x\, f(x|y) = \xi(y),$$

oppfattet som funksjon av y. Spesielt kan man oppfatte $E(X|Y) = \xi(Y)$ som en stokastisk variabel (som bare avhenger av Y). Vis at

$$E\{E(X|Y)\} = E\xi(Y) = EX.$$

Dette er regelen om dobbeltforventning, i enkel diskret versjon. Ofte skriver man bare $EE(X|Y)$ istedetfor $E\{E(X|Y)\}$.

(c) Gjennomfør dette i situasjonen der (X, Y) er kontinuerlig fordelt, med simultantetthet $f(x, y)$. Regelen gjelder helt generelt, også med mer kompliserte typer av sannsynlighetsfordelinger.

(d) Bruk regelen over til å finne frem til 'regelen om dobbeltvarians':

$$\mathrm{Var}\, X = E\{\mathrm{Var}\, X|Y\} + \mathrm{Var}\{EX|Y\}.$$

Man skriver '$\mathrm{Var} = E\mathrm{Var} + \mathrm{Var}E$'.

(e) En enkel illustrasjon: Anta at X for gitt p-verdi er binomisk fordelt (n, p). Sett opp de velkjente formler for $E(X|p)$ og $\mathrm{Var}(X|p)$. Anta så at p ikke er konstant i populasjonen, men er en stokastisk variabel P, som varierer i henhold til den uniforme fordelingen på $[0, 1]$. Finn forventning og varians til P. Og bruk så dette til å finne *ubetinget* forventning og varians til X.

(f) I et klassisk datamateriale over 6000 12-barnsfamilier i Nieder-Sachsen fra forrige århundre viser det seg at mens den empiriske forventning for X, antall gutter av 12 fødsler, ganske riktig er meget nær $12 \cdot 0.52 = 6.24$, så er derimot det empiriske standardavviket på `[checkit, Nils]`, signifikant større enn $(12 \cdot 0.52 \cdot 0.48)^{1/2} = 1.731$ [som er det tall man skulle forvente hvis X var eksakt binomisk fordelt $(12, 0.52)$]. Gi en rimelig forklaring på dette.

Oppgave 4

La $\{X_n\}$ være en Markov-kjede på $\{0, 1\}$ med overgangsmatrise

$$\mathbf{P} = \begin{pmatrix} 0.9 & 0.1 \\ 0.4 & 0.6 \end{pmatrix}.$$

(a) Finn stasjonær-sannsynlighetene π_0 og π_1.

(b) Finn $f_{00}^{(n)}$-sannsynlighetene. Beregn dessuten

$$f_{00}^* = \sum_{n=1}^{\infty} f_{00}^{(n)} \quad \text{og} \quad \mu_0 = \sum_{n=1}^{\infty} n f_{00}^{(n)},$$

og gi tolkninger av disse størrelsene.

(c) Finn den genererende funksjonen $F_{00}(z) = \sum_{n=1}^{\infty} f_{00}^{(n)} z^n$. Hva er denne rekkens konvergensområde?

(d) Og bruk en kjent sammenheng mellom $F_{00}(z)$ og $P_{00}(z)$ til å finne frem til

$$P_{00}(z) = \sum_{n=1}^{\infty} P_{00}^{(n)} z^n = \frac{1 - 0.6\, s}{1 - 1.5\, s + 0.5\, s^2}.$$

Hva er denne rekkens konvergensområde?

(e) Ved rekke-utvikling skal du så finne et eksplisitt uttrykk for $P_{00}^{(n)}$. Hvis du ikke lykkes med rekkeutviklingen (og partialbrøk-oppspaltingen?) kan du bruke en annen metode (citere fra boken, for eksempel).

(f) La V_j være den første $n \geq 1$ der $X_n = j$ ('første besøkstidspunkt i j'). Finn de fire tallene

$$\tau_{ij} = E\{V_j | X_0 = i\}, \quad i, j = 0, 1.$$

Oppgave 5

Se så på en Markovkjede $\{X_n\}$ med utfallsrom $\{1, 2, 3, 4\}$ og overgangsmatrise

$$\mathbf{P} = \begin{pmatrix} 0.9 & 0.1 & 0 & 0 \\ 0.4 & 0.6 & 0 & 0 \\ 0.1 & 0.2 & 0.3 & 0.4 \\ 0.1 & 0.1 & 0.4 & 0.4 \end{pmatrix} = \begin{pmatrix} \mathbf{P}_1 & \mathbf{0} \\ \mathbf{R} & \mathbf{Q} \end{pmatrix}.$$

(a) Forklar hvilke klasser av tilstander denne Markovkjeden har, og legg ut om rekurrens og transiens.

(b) Vennligst regn ut $\mathbf{P}^2$ og $\mathbf{P}^3$. Kommenter.

(c) Beregn den såkalte 'fundamentale matrisen', $\mathbf{M} = (\mathbf{I} - \mathbf{Q})^{-1}$.

(d) La $N_j = \sum_{n=1}^{\infty} I\{X_n = j\}$ være det totale antall besøk i tilstand j. Hva er den prinsipale forskjell på N_1 og N_2 på den ene side, og N_3 og N_4 på den annen side?

(e) Finn μ_{33}, μ_{34}, μ_{43}, μ_{44}, der $\mu_{ij} = E\{N_j | X_0 = i\}$.

(f) Finn også σ_{ij}^2, variansen til N_j gitt start i $X_0 = i$, for $i, j = 3, 4$.

(g) Se på $N^* = N_3 + N_4$, den totale tid kjeden befinner seg blant de transiente tilstandene. Finn forventning og varians for N^*, gitt at $X_0 = 3$.

(h) Se endelig på g_{ij}, sannsynligheten for at kjeden etter å levd blant de transiente elementene starter sin rekurrente karriere i akkurat j, gitt at $X_0 = i$, for $i = 3, 4$ og $j = 1, 2$. Finn g_{31}, g_{32}, g_{41}, g_{42}.

(i) Finn til slutt grensen $\lim_{n\to\infty} P_{ij}^{(n)}$ for så mange (i, j) du klarer, altså i beste fall alle elementene i matrisen $\lim_{n\to\infty} \mathbf{P}^n$.

Oppgave 6

Lag en Markovkjede på $\{1,2,3\}$ som ikke er tids-reversibel, dvs. der den reverserte kjede *ikke* har samme overgangsmatrise som den opprinnelige.

Oppgave 7

Hvilken pinlig blunder gjør U. Narayan Bhat seg skyldig i, i sin Exercise 16, side 67?

Oppgave 8

Du har to bøtter med tilsammen $2N = 10$ små baller. La X_n være antall baller i venstre bøtte ved tidspunkt n, så $X_n \in \{0, 1, \ldots, 10\}$. Hvis $X_n = i$ så vil X_{n+1} være lik $i + 1$ med sannsynlighet $1 - \frac{i}{10}$ og lik $i - 1$ med sannsynlighet $\frac{i}{10}$.

(a) Gi en 'uformell' beskrivelse av hvordan denne prosessen oppfører seg over tid.

(b) Finn stasjonærfordelingen $\pi_0, \ldots, \pi_{10}$.

(c) Generaliser til $2N$ istedetfor '10', og finn igjen stasjonærfordelingen. Dette er den såkalte Ehrenfest-modellen, som blant annet blir brukt for varmeutveksling, stålfjærer med balansepunkt, maktbalanse, &cetera.

Oppgave 9

La X være Poisson-fordelt med parameter λ.

(a) Hva er det mest sannsynlige utfall?

(b) Finn $\Pr\{X \text{ er odde}\}$, $\Pr\{X \text{ er partall}\}$.

(c) Beregn den genererende funksjonen $G(z) = Es^X$.

(d) Finn forventningen ξ, variansen σ^2, samt skjevheten til γ for X. Definisjonen er $\gamma = E(X - \xi)^3/\sigma^3$. Kommenter situasjonen der λ er stor.

Oppgave 10

La $\{X(t)\colon t \geq 0\}$ og $\{Y(t)\colon t \geq 0\}$ være uavhengige Poisson-prosesser med parametre λ og μ. Anta også at $X(0) = Y(0) = 0$.

(a) La $Z(t) = X(t) + Y(t)$. Vis at dette blir en Poisson-prosess. Generaliser.

(b) Hva er sannsynligheten for at en X-hendelse inntreffer før første Y-hendelse?

(c) Hva er sannsynligheten for at første X-hendelse inntreffer samtidig med første Y-hendelse?

(d) La U være tiden som går inntil det inntreffer en hendelse i enten X- eller Y-prosessen. Finn fordelingen til U og EU.

(e) La V være tiden som går inntil "det har skjedd noe" i både X- og Y-prosessen. Finn fordelingen til V og EV.

(f) Finn $E\{X(s)|X(t) = 50\}$ for $s \leq t$.

(g) Finn $E\{X(t)|X(t) + Y(t) = 100\}$.

(h) Finn til slutt $E\{X(s)|X(t) + Y(t) = 100\}$ for $s \leq t$.

Oppgave 11

La X_1, X_2, X_3, X_4 være uavhengige Poisson-prosesser med samme parameter λ. Alle starter ved tid 0 i tilstand 0.

(a) La U være tiden til første hendelse. Finn fordelingen til U og EU.
(b) La V være tiden til det har skjedd noe i alle fire prosesser. Finn fordelingen til V og EV.

Oppgave 12

La X, Y, Z være uavhengige Poisson-prosesser med parametre λ_1, λ_2, λ_3. Da blir

$$A(t) = X(t) + Y(t) \quad \text{og} \quad B(t) = Y(t) + Z(t)$$

to *avhengige* Poisson-prosesser.
(a) Finn korrelasjonskoeffisienten mellom $A(t)$ og $B(t)$.
(b) Hva er sannsynligheten for at A har et sprang i tidspunkt t, gitt at B har et sprang ved samme tidspunkt? (Sammenlign dette med situasjonen i oppgave 2 punkt (c).)

Oppgave 13

La X være en Yule-prosess som starter med $X(0) = 1$ individ, og med parameter β, dvs. $\lambda_i = i\beta$ for $i = 1, 2, \ldots$.
(a) Hva er $\Pr\{X(t) = n\}$? Finn spesielt $EX(t)$.
(b) La $W(n)$ være tiden det tar inntil populasjonen har n individer. Hva er $EW(n)$ og $\operatorname{Var} W(n)$?
(c) Beregn $EW(n)$ og $\operatorname{Var} W(n)$ numerisk for n = 100, 1000, 10000. Benytt at

$$1 + \frac{1}{2} + \frac{1}{3} + \ldots + \frac{1}{n} \doteq \log n + \gamma,$$
$$1 + \frac{1}{4} + \frac{1}{9} + \ldots + \frac{1}{n^2} + \ldots = \frac{\pi^2}{6},$$

der $\gamma = 0.5772...$ er Euler–Mascheronis konstant.
(d) Er Euler–Mascheronis konstant rasjonal eller irrasjonal?

Oppgave 14

La X være en Yule-prosess med $X(0) = 1$ igjen.
(a) Finn fordelingen til $X(s)$ gitt at $X(t) = 100$ for $s \leq t$. Finn spesielt $E\{X(\frac{1}{2}t)|X(t) = 100\}$.
(b) For hvilket tidspunkt s er $E\{X(s)|X(t) = 1000\} = 500$? Kommenter resultatet.

Oppgave 15

La X være eksponentielt fordelt med parameter λ. Finn den genererende funksjon $f(z) = Ez^X$, samt forventning, varians og skjevhet for X.

Oppgave 16

Anta $W = T_1 + \ldots + T_N$, hvor T_i-ene er uavhengige med samme genererende funksjon $f(z) = Ez^T$ og uavhengige av N som har genererende funksjon $G(s) = Es^N$.
(a) Finn et hensiktsmessig uttrykk for EW ved hjelp av "regelen om dobbeltforventning", $EW = EE(W|N)$.

(b) Finn også et passende uttrykk for variansen til W ved hjelp av

$$\operatorname{Var} W = E\operatorname{Var}(W|N) + \operatorname{Var} E(W|N).$$

(c) Finn den genererende funksjonen til W uttrykt ved f og G. Bruk dette til å kontrollere (a) og (b).

ST 104, våren 1991

Марковские цепи

Oppgave 17

Kunder ankommer en sentral med Poisson-intensitet $\lambda = 2$ pr. minutt. Ekspedisjonstiden varierer fra kunde til kunde, men er eksponentielt fordelt med parameter $\mu = 3$ pr. minutt.

(a) Anta først at det bare er en "luke", dvs. én kø med én betjent. La $X(t)$ være køens lengde ved tidspunkt t. Finn stasjonærfordelingen, altså fordelingen til $N = X(\infty)$. — I punktene (b), (c) og (d) skal det antas at systemet er i sin stasjonærfordeling.

(b) Hva er sannsynligheten for at en ankommende kunde kommer til "ledig luke", dvs. slipper kø?

(c) La W være tiden det tar før en tilfeldig ankommende kunde blir ferdig ekspedert (fra han ankommer sentralen). Finn EW. Finn også fordelingen til W, for eksempel ved hjelp av genererende funksjoner.

(d) Luken er betjent av Hansen, som utnytter hvert ledige sekund til å lese russiske romaner. La U være brøkdelen av en

— Живаго!

— Лариса Федоровна!

arbeidstime der Hansen får lest russiske romaner. Finn EU.

(e) Anta nå at sentralen får *to* luker med hver sin betjent og hver sin kø. La $X(t)$ være den samlede kølengde ved tidspunkt t. Gjør (a), (b), (c), (d) omigjen for denne nye situasjonen, unntatt spørsmålet Мне это ясно, как день, я это чувствую всеми своими фибрами, но как выразить и сформулировать эту мысль? om fordelingen til W (men finn gjerne dens genererende funksjon). Får Hansen lest mer enn før?

Oppgave 18

Tenk deg kvaliteten på været grovt sortert i (subjektivt spesifiserte) kategorier D = dårlig, A = alminnelig, og P = pent. (Konsentrer deg om et passende geografisk område og en passende tid på året.)

(a) Sett opp en rimelig 3×3 matrise med overgangssannsynligheter for D, A, P. Bruk dine (subjektive) kunnskaper om været, og bruk en desimal i sannsynlighetene.

(b) Anta, som en grov approksimasjon, at været følger en ett-skritts Markovkjede med overgangsmatrisen du har spesifisert over. Finn stasjonærsannsynlighetene. Hvor mange dager med pent vær kan du forvente i løpet av juli neste år?

(c) Meteorologisk empiri viser at approksimasjonen over er for dårlig, og at mange fenomener som har med vær og vind å gjøre meget bedre lar seg modellere som en *to-skritts*

Markovkjede. Været imorgen avhenger altså av været idag og igår, men ikke av tidligere dagers data, under en slik modell. — La X være vær-kvaliteten på dag nr. n, med tilstander D, A, P, og la

$$Y_n = (X_{n-1}, X_n).$$

Vis at $\{Y_n\}$ danner en ("vanlig") ett-skritts Markovkjede.

(d) Sett opp en for deg rimelig 9×9 overgangsmatrise for Y_n-kjeden, der tilstandene er DD, DA, DP, AD, AA, AP, PD, PA, PP. Bemerk at det er mange 0-er i overgangsmatrisen. Hvor mange dager med pent vær kan du forvente i din 30-dagers sommerferie neste år?

Oppgave 19

Aksiomene for sannsynlighetsregningen settes gjerne opp som følger, ihvertfall i elementære lærebøker: $0 \leq P(A) \leq 1$ for alle A; $P(\emptyset) = 0$ hvor $\emptyset$ er den tomme mengde; $P(S) = 1$ hvor S er hele utfallsrommet; og $P(A \cup B) = P(A) + P(B)$ når A og B er disjunkte. Det viser seg imidlertid å innebære vesentlige begrensninger på hva som kan utledes dersom man ikke inkluderer en "tellbart uendelig" versjon av den siste grunnregelen:

$$P(\cup_{n=1}^{\infty} A_n) = \sum_{n=1}^{\infty} P(A_n) \quad \text{hver gang } A_1, A_2, \ldots \text{ er disjunkte begivenheter.} \qquad (\spadesuit)$$

Vi har faktisk benyttet oss av ($\spadesuit$) mange ganger i både utledninger av resultater og løsninger av oppgaver i ST 104.

(a) Anta at begivenhetene $B_1, B_2, B_3, \ldots$ er voksende; $B_1 \subset B_2 \subset B_3 \subset \ldots$. Vis at $P(\cup_{n=1}^{\infty} B_n) = \lim_{n\to\infty} P(B_n)$.

(b) Betrakt en forgreningsprosess $X_0, X_1, X_2, \ldots$, og la B være den begivenhet at populasjonen før eller siden dør ut. Vis at $\Pr(B) = \lim_{n\to\infty} \Pr\{X_n = 0\}$.

(c) Vis at $\Pr(B)$ over er lik den minste positive løsning av ligningen $f(z) = z$, der $f(z)$ er den genererende funksjonen til fordelingen for antall avkom fra et enkelt individ.

Oppgave 20

La $A_1, A_2, A_3, \ldots$ være begivenheter. Definer

$$A_{\text{i.o.}} = \cap_{n=1}^{\infty} \cup_{m=n}^{\infty} A_m.$$

(a) Forklar hvorfor $A_{\text{i.o.}}$ nøyaktig svarer til at uendelig mange av A_n-begivenhetene opptrer ("infinitely often").

(b) Anta at $\sum_{n=1}^{\infty} \Pr(A_n)$ er en konvergent rekke. Vis at $\Pr(A_{\text{i.o.}}) = 0$, det vil si at med sannsynlighet 1 vil kun endelig mange av A_n-begivenhetene opptre. (Dette er for øvrig "den lette halvparten" av det såkalte Borel–Cantellis lemma.)

(c) La en Markovkjede starte i tilstand i, og la tilstand j, som kan nås fra i, være transient. Vis at sannsynligheten er 0 for at kjeden besøker j uendelig mange ganger.

(d) Betrakt en forgreningsprosess, og definer begivenheten B, at prosessen dør ut, og begivenheten C, at prosessen eksploderer. B betyr at det finnes en n slik at $X_n = 0$;

C betyr at for hver eneste (store) K så finnes det en n slik at $X_m > K$ for alle $m \geq n$, altså

$$C = \cap_{K=1}^{\infty} \cup_{n=1}^{\infty} \cap_{m=n}^{\infty} \{X_n > K\}.$$

Vis at $\Pr(B) + \Pr(C) = 1$. Kommenter dette resultatet.

Oppgave 21

Er livet en Markovkjede? Begrunn svaret.

Oppgave 22

La $\{X_n\}$ være en Markovkjede på tilstandene 0 og 1 med overgangsmatrise

$$\begin{pmatrix} 1-p & p \\ q & 1-q \end{pmatrix}.$$

(a) Finn stasjonærfordelingen for kjeden.

(b) Finn "baklengsfordelingen" til kjeden, det vil si finn

$$\Pr\{X_n = i | X_{n+1} = 1\} \quad \text{og} \quad \Pr\{X_n = i | X_n = 0\}$$

for $i = 0$ og $i = 1$. Anta at n er så stor at kjeden har nådd stasjonæritet.

Oppgave 23

Betrakt pråny en kjede på 0 og 1 definert som over. Under har jeg fått tak i (kunstige, men realistiske) data for $X_0, X_1, \ldots, X_{100}$. Det var bestemt på forhånd at $X_0 = 1$, men $X_1, \ldots, X_{100}$ er altså utfallene av 100 stokastiske variable. Jeg simulerte data med et bestemt og for dere hemmeligholdt valg av parametre p og q. (Jeg brukte statistikkprogrampakken MINITAB, som er meget enkel å lære, og som er særlig lett å simulere alle slags fordelinger i.)

```
1 0 0 0 1 0 0 1 1 1 1 1 1 1 0
0 0 0 0 0 0 0 1 1 1 1 1 0 0 0
0 1 1 1 1 1 1 1 1 0 1 1 0 0 0
0 1 1 1 0 1 1 1 1 1 1 0 0 0 0
0 0 0 0 1 1 1 0 0 0 1 1 1 0 1
1 1 1 1 0 1 0 0 1 1 1 1 1 1 1
0 1 0 1 1 1 1 0 0 1 1
```

If it's a 'one', I'm going downstairs to rape Arlene.
— THE DICE MAN, Luke Rhinehart, 1971

Oppgaven består i å gjette (estimere) de verdiene jeg har benyttet for p og q. Hint: sett først opp et uttrykk for sannsynligheten for at jeg skulle få akkurat utfallet over, uttrykt ved de ukjente parametre p og q. Finn så sannsynlighetsmaksimeringsestimatene; de verdier av parametrene som maksimerer sannsynligheten for det faktisk observerte utfall.